

Niets moet, niets hoeft..... het moet leuk zijn!

Een verslag van de Clickerworkshop voor Instructeurs GBO (Golden retriever Basis opleidingen)
26 januari 2002 te Landgraaf.
Door: Rob Poerbodipoero

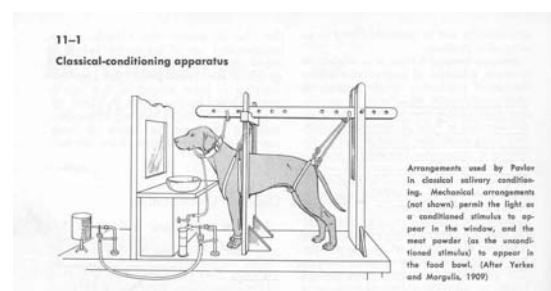
Het was vroeg uit de veren om richting Landgraaf af te reizen om de workshop bij te wonen die de GBO voor zijn instructeurs had georganiseerd met als entertainer en gedragsdeskundige Godfried Dols. Een prima ontvangst in het hotel-restaurant Overste Hof, een zeer fraaie landelijke ambiance met een uitstekend verzorgde lunch, koffie, thee en Limburgse vlaai tussendoor met als gastheer Ron Hendriks die mij opving bij het parkeerterrein.

De clickermethode, de meeste hondenmensen hebben er natuurlijk al van gehoord en velen met mij hebben ongetwijfeld zoiets van: ja, ik ga daar een beetje met zo'n klikkikertje in het veld staan, ik zie de keurmeester al.....of..... en nu je hond laten zitten op 100 meter.... en zeker als je zelf jaren instructie heb gegeven, zowel bij de KNJV, G&G bij een KC en diverse jachthondencursussen en een eigen jachtveld hebt waar het gaat van pief, paf, poef, dan kijk je toch wat sceptisch tegen zo'n methode aan. Máááááár.....ik moet dan toch ook ruiterlijk toegeven dat mijn oordeel iets te voorbarig en ongenueanceerd is geweest, ik heb met eigen ogen kunnen zien en het kunnen ervaren met honden van onze eigen GBO-instructeurs dat het wel degelijk werkt en hoe....!

Mijn conclusie is in ieder geval wel dat het belangrijk is dat je voldoende informatie over de methode moet hebben gekregen want alleen een boekje erover openslaan is onvoldoende om er in te geloven. Je moet het in feite zelf voelen en ervaren om te zien dat de methode inderdaad werkt. Daarnaast is het een methode die prima als aanvulling kan dienen op de traditionele trainingmethoden, maar absoluut niet gemakkelijk is en weldegelijk een behoorlijke training van instructeurs vraagt alvorens je het kan toepassen en overbrengen op cursisten.

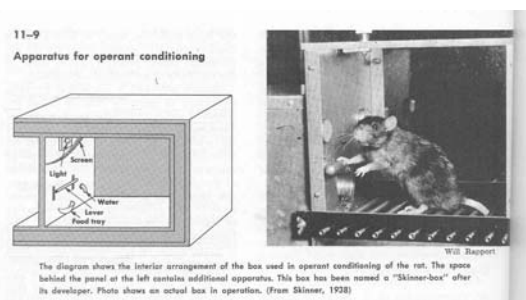
De clickermethode is niet iets nieuws ...

De clickermethode is mijn inziens op zich geen opzienbare noviteit. Het concept is gebaseerd op de theorieën van de ons alom bekende Russische Fysioloog Ivan Pavlov (1849-1936) met zijn klassieke "ongeconditioneerde response" en van B.F.Skinner met zijn "operante gedrag" en "operante conditionering".

(uit: Introduction to Psychology, E.R.Hilgard & R.C.Arkinson)

Pavlov ontdekte dat als je een hond voedsel voorhoudt, zijn speekselklieren gaan werken en dan begint te kwijlen. Met andere woorden, niet alleen het voedsel activeert de speekselklieren, maar ook het "zien" van voedsel doet kwijlen. Dat "zien" van voedsel noemde hij "de geconditioneerde response". Als je nu dat "zien" van voedsel koppelt aan geluid, bijvoorbeeld het rinkelen van een bel en een aantal keren direct na het tonen van voedsel een belletje laat rinkelen, de hond op een gegeven moment ook gaat kwijlen als je alleen het belletje laat rinkelen, zonder dat de hond het voedsel ziet, in de wandelgangen het zgn. Pavlov effect.

(uit: Introduction to Psychology, E.R.Hilgard & R.C.Arkinson)

Dit even over Pavlov in een notendop voor degenen die wat minder ingevoerd zijn in de gedragswetenschappen.

Meneer Skinner (1938) verfijnde de theorie van Pavlov en inplaats van de hond, bij Skinner in dit geval een rat, niet PASSIEF maar zelf ACTIEF te laten bepalen wanneer en hoe hij zijn voedsel krijgt, introduceerde hij de kreet: operante conditionering.

In de klassieke conditionering van Pavlov is het dier dus passief en wacht louter tot de geconditioneerde stimulus (het belletje) wordt gepresenteerd, gevolgd door de ongeconditioneerde stimulus (het voedsel).

Bij operante conditionering is het dier zelf actief en wordt zijn gedrag niet bekrachtigd (gereinforced) tenzij hij ZELF iets doet.

En dat.....is nu precies waar het om gaat bij de Clickermethode.

Clickertraining is nieuw in Nederland ...

Maar het principe waar clickertraining op gebaseerd is zoals ik hierboven beschreven heb is dus niet iets nieuws. Trainers van allerlei diersoorten, van dolfijnen tot olifanten, gebruiken al jaren dit principe, bewust of onbewust. Deze wijze van aanleren wordt reinforcement-training genoemd.

Karen Pryor, een Amerikaanse gedragsdeskundige heeft veel ervaring in het trainen van dieren. Veel van deze ervaring deed zij op toen zij werkte als dolfijnentrainer. Een dolfijn kun je geen halsband omdoen, en je kunt hem ook niet 'in model' duwen, als je hem een bepaald gedrag wilt aanleren. Je moet het dus hebben van vrijwillig vertoond gedrag. Omdat het onmogelijk is dolfijnen tijdens het gewenste gedrag te belonen wordt gebruik gemaakt van een tussenstap; een aangeleerde beloning (bekrachtiger), namelijk een fluitje, dat een seintje wordt: dat is goed, kom je beloning maar halen. Karen Pryor realiseerde zich dat in veel gebieden van dierentraining met reinforcement gewerkt wordt, met name bij dieren die niet fysiek te manipuleren zijn. Honden zijn wel manoeuvreerbaar, en zij kunnen een halsband om. Misschien is dat de reden dat men er niet eerder bij stil heeft gestaan dat ook zij prima met reinforcement te trainen zijn. Karen Pryor ontdekte dat honden ook prima leren met zo'n seintje: de clicker.

Clickertraining is dus een vorm van reinforcement-training, een wetenschappelijk onderlegde aanleermethode. Het enige wat je ervoor nodig hebt is een hond (een kat, konijn, of ander

huisdier kan ook!), jezelf en een clicker: zo'n eenvoudig kermis-speelgoed-kikkertje. Goedkoop, klein en overal mee naar toe te nemen.

John Fisher, een Engelse deskundige op het gebied van hondengedrag, heeft deze methode in Nederland geïntroduceerd. De boeken van Karen Pryor en John Fisher zijn een must voor iedereen die meer wil leren over reinforcement-training en de toepassing van deze methode in de hondentraining.

Ook de kynologie, als onlosmakelijk onderdeel van onze samenleving is aan veranderingen onderhevig. De wetgeving is aangepast en waakt over het welzijn van onze dieren. Dat impliceert dat er bewegingen en stromingen op gang komen die ook vinden dat het trainen van dieren en in ons geval van honden, op een meer humane manier moet gebeuren. De tijdsgeest vraagt om een andere definiëring van het begrip belonen en straffen en je ziet dat er dan ook een voedingsbodem ontstaat en ruimte voor andere methoden, zoals bijvoorbeeld de clickermethode.

Het is nog een vrij nieuw concept om honden te trainen zonder dat er enige vorm van dwang bij komt kijken. Jaren is het gebruikelijk geweest om honden iets te leren door ze een commando te geven, ze dan min of meer te dwingen (soms met kracht) en ze vervolgens te belonen. Eigenlijk kunnen we wel stellen dat honden door schade en schande moesten (en nog steeds) ondervinden wat nu eigenlijk de bedoeling van een commando was. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het gebruik van de elektronische halsband. In de Verenigde Staten is het een gebruiksartikel wat door elke onervaren "idiot" in de supermarkt gekocht kan worden en als men op het knopje drukt dan verwacht de hondenbezitter dat die "het gewoon doet". Ik heb daar ongelooflijke staaltjes van onkunde en misbruik gezien wat meer de kant opging van dierenmishandeling, terwijl toch ook in de jacht regelmatig gebruik wordt gemaakt van de elektronische halsband en de prestaties er toch niet om logen!

Dols was dan ook zeer duidelijk in zijn visie waar de clickermethode volgens hem op is gebaseerd:

Niets moet, niets hoeft.....het moet leuk zijn.

Doordat je in onze maatschappij voortdurend moet wedijveren, productiegericht bezig moet zijn, kan het gewoon leuk zijn om met je hond bezig te zijn, zonder dat dit nu direct tot een diploma leidt of gewoon überhaupt tot iets moet leiden.... maar het is bijna wel iets

onfatsoenlijks als je met “niks” bezig bent en alleen maar plezier maakt.....!

Met een andere wijze van trainen, namelijk clickertraining, is het mogelijk een hond geheel vrijwillig (dus zonder dwang) te laten leren. Hierbij komt het aan op het geven van een beloning op het juiste moment. Dat kan soms wel eens moeilijk zijn, vooral als de hond op een bepaalde afstand moet werken.

Denk hierbij maar aan het wegzenden van de hond naar zijn plaats.

Bij clickertraining is de enige “straf” die de hond kan krijgen dat hij “niet beloond” wordt. Deze vorm van training moet dus een bron van plezier zijn, voor hond en baas. Het is geweldig leuk om honden op deze manier te zien leren, en de mogelijkheden die deze vorm van training biedt zijn vrijwel onbeperkt.

Clickertraining maakt gebruik van zogenaamde “bekrachtigers”...

Bekrachtigen betekent: versterken, verstevigen. Bekrachtiging van gedrag zorgt voor herhaling van dat gedrag. Het verschil tussen belonen en bekrachtigen is dat beloning **ná** het gewenste gedrag plaatsvindt, en bekrachtiging **tijdens** het gewenste gedrag. Omdat de timing bij clickertraining zo precies is zal je hond snel begrijpen welk gedrag hem een beloning oplevert en welk gedrag hij beter achterwege kan laten (omdat je dat niet beloont).

Bekrachtigers kunnen we onderverdelen in “primaire” en “secundaire” (of geconditioneerde) bekrachtigers. De secundaire (geconditioneerde) bekrachtiger is onmisbaar bij clicker training. Geconditioneerd betekent aangeleerd. Het geluidje van de clicker betekent niets voor de hond tot hij geleerd heeft dat het de voorbode is voor het krijgen van voer. (te vergelijken met het belletje bij de Pavlov-hond) Voedsel is iets dat vanzelf als prettig wordt ervaren door de hond: een primaire of ongeconditioneerde bekrachtiger. Een geluid dat op zich niets betekent, kan dus een beloning worden voor de hond. Dat noemen we dan een “geconditioneerde bekrachtiger”.

Om met woorden op precies het juiste moment, in die flits van een seconde, te belonen is moeilijk. De timing is dan meestal toch wat laat, zelfs bij het kortste woordje. Soms is het ook moeilijk om gewenst gedrag direct te belonen, gewoon omdat het te snel gaat (springen bijvoorbeeld) of omdat de hond op dat moment buiten bereik van de baas en dus ook van de beloning is. Daarom wordt de clicker als hulpmiddel gebruikt. Het geluid van

de clicker markeert voor de hond heel precies voor welk gedrag hij een beloning krijgt. Omdat het geluid van de clicker aan de hond zo duidelijk maakt waarvoor hij precies beloond wordt, komt de timing van het geven van de eigenlijke beloning (het voer) niet meer zo nauwkeurig. De clicker heeft dus ook een brugfunctie: hij overbrugt de tijd tussen de bekrachtiging met het geluid van de clicker en het geven van de daadwerkelijke beloning.

Een clicker kan perfect als geconditioneerde bekrachtiger dienst doen, en is uitstekend geschikt voor een goede timing en voor werken op afstand. Een clicker kunnen wij als het kikkertje uit de speelgoedwinkel. In de VS is de clicker in een iets andere vorm gegoten, nu zit het stalen plaatje in een klein plastic doosje. Het voordeel hiervan is dat je je vingers er niet aan kunt openhalen. er komt geen vuil onder (waardoor het niet meer zou werken) en het geluid resoneert in het doosje en klinkt daardoor wat harder.

Het verschil tussen een beloning en een bekrachtiger zit in de timing ...

Een beloning wordt, zoals al eerder genoemd is, gegeven **NA** gewenst gedrag, een bekrachtiger **TIJDENS** gewenst gedrag. Het is bewezen dat bekrachtigers sneller voor gewenst resultaat zorgen en geleerd gedrag langer in stand houden dan beloningen. Omdat het niet altijd mogelijk is de hond direct te belonen, is het handig gebruik te maken van een geconditioneerde bekrachtiger, zoals de CLICKER.

De clicker wordt voor de hond het signaal: Wow! nu deed ik het goed, en ik krijg zo meteen mijn lekkere hapje. En dat is een groot voordeel: je kunt het geven van de daadwerkelijke beloning gaan uitstellen. Het is niet meer van belang om deze “binnen een halve seconde” te geven, zoals wij dat altijd hebben geleerd. De click is de beloning geworden, en het signaal dat er wat lekkers achteraan zal komen. Omdat de oefening en het voer (of speelgoed) nu niet meer direct gecombineerd worden,

is de hond meer geconcentreerd op de uitvoering van de oefening. Honden die de neiging hebben zich zo op brokje of speeltje te richten dat ze hun baas eigenlijk niet meer zien staan, zijn met de clicker wel tot een nette, geconcentreerde uitvoering te brengen.

Het leren met een geconditioneerde bekrachtiger gaat veel sneller dan met een beloning. Dit komt omdat je vergissingen van de kant van de hond vrijwel geheel uitsluit. Stel: de hond moet zitten op bevel. Hij krijgt drie bevelen en wordt naar beneden geduwd

en gaat uiteindelijk gapend zitten: braaf goldie! Hoe groot is de kans dat hij begrijpt waar hij voor beloond wordt? Klein dus. Het kan net zo goed zijn dat hij geleerd heeft om te wachten tot het derde bevel, of dat zit betekent dat hij moet gapen, of dat hij moet ondergaan dat hij geduwd wordt.

Het zal dus wel even duren voordat deze hond echt begrijpt wat 'zit' betekent.

Met een clicker kun je op precies het juiste moment zeggen 'Ja, dat is 'm!' en daarna de beloning geven. Omdat de timing zo precies is, wordt het mogelijk vrijwel elk gedrag onder controle te brengen, iets dat met 'gewone training' niet zo snel zou lukken. Een showhond kan leren om zijn staart in de gewenste stand te houden, een beagle om zijn neus in de lucht te houden, het is zelfs mogelijk grapjes zoals het wiebelen met een oor of het stampen met een pootje aan te leren.

Een jonge labrador-pup van een van de instructeurs die nog niet teveel training had gehad leerde op deze wijze binnen 20 minuten te gaan zitten, te gaan liggen en op zijn plaats te blijven zonder te gaan staan terwijl de handler wegliep.

Ik weet niet hoe u het is gekomen, maar mijn honden hebben nog nooit in 20 minuten datgene geleerd wat ik hier zag gebeuren, zonder enige druk en vooral zelf lerend en onderzoekend en zelf bepalend en tenslotte rustig wachten tot de baas terug kwam: fantastisch...!

Bij reinforcement-training past geen straf

en het commando wordt in de aanleerfase achterwege gelaten. Je kunt gebruik maken van zijn naam, als hij afgeleid raakt, maar commando's of het woordje 'nee' mogen niet gebruikt worden. Je kunt wel een ander woordje gebruiken als hulpje bij de training; Het aanleren van click =beloning is snel gebeurd: laat de hond iets lekkers zien, click en geef daarna de beloning.

De beloning die je geeft bij reinforcement-training moet zo lekker zijn dat de hond er graag voor wil werken. Hij moet er niet zo dol van worden dat hij constant op en neer gaat springen, want dan is hij niet geconcentreerd genoeg om te leren.

Brokjes van het dagelijks voer zijn vaak niet aantrekkelijk genoeg om de hond voor te laten werken. De beloning kan voor de ene hond heel anders zijn dan voor de andere, als hij er maar graag voor werkt, dan is het goed. Vervolgens moet de beloning zo klein zijn dat

de hond hem heel snel opeet. Een goede beloning is dus een hap-slik-weg-beloning.

Veel mensen die willen beginnen met de clickermethode hebben al een hond in huis, die op een andere wijze getraind is. Op zich is het geen enkel probleem om de hond om te trainen naar

de clickermethode. Uit reacties van andere clicker enthousiasten blijkt dat het niet verstandig is met de clicker te beginnen om daarmee een probleem uit de wereld te helpen. De hond moet éérst leren dat de clicker betekent dat er een fijne beloning op komst is. Dat het werken met de clicker heel erg leuk is en dat er met gedrag geëxperimenteerd mag worden om te zien wat een beloning oplevert. Als je gelijk begint om met de clicker een probleem op te lossen dat met gewone training niet gelukt is, gaat het meestal fout. Dat komt omdat honden ergernis opmerken bij hun baas als een bepaald onderdeel van een oefening niet wil lukken. Als je hieraan de clicker verbindt, vóórdat hij geleerd heeft dat de clicker het einde is, gaat het fout. Dus: eerst beginnen met kunstjes en 101 dingen, m.a.w. have fun!!

Geen druk, geen diploma's, geen bordjes nummer 1, maar gewoon leuke dingen doen!!

Een hond die al getraind is, moet eerst leren experimenteren.

Hij heeft al geleerd: commando = gedrag. Daarom zal hij geneigd zijn het eerste gedrag dat hij met de clicker leert te gaan vertonen als hij de clicker ziet. Hij ziet de clicker nu nog als een commando voor het vertonen van dat éne gedrag. Daarom moet de hond leren om te experimenteren.

Een clicker trainer uit Amerika heeft dit opgelost met de oefening " lol en plezier met een doos". Je kunt hier ook leuke dingen met een stoel, een emmer, een krukje enz. van maken. Haal een kartonnen doos bij de supermarkt, zet hem op de grond en ga clicken en belonen voor: neus in de doos, één poot in de doos. twee poten in de doos, duwen tegen de doos met linker- rechter poot, speelgoedje in de doos doen, er uit halen enz. enz. Dit is een eindeloos leuke oefening voor hond en baas. De baas leert timing en de hond leert om nieuw gedrag te gaan vertonen, om te zien wat hem allemaal een click oplevert. Bovendien kan er niets fout gaan!

De oefening met de doos was dan ook voor de meeste instructeurs een geheel nieuwe ervaring om te zien dat je inderdaad je hond binnen een half uur zover kon krijgen dat die met twee, drie of vier poten in de doos ging

staan. Het meest boeiende voor mij als toeschouwer was echter het leerproces wat zich onder je ogen zag afspelen en de wijze waarop de ene hond sneller leert dan de ander.

Het was een lange dag waarin niet alleen geluisterd werd ...

maar ook zelf met de honden oefeningen werden gedaan om te “voelen” wat het jouzelf en je hond doet. Ook belangrijk om te weten dat je eerst zelf met het probleem moet hebben geworsteld voordat je het bij een cursist kan overbrengen. Terecht dat het GBO team daarom eerst zelf gaat experimenteren en bekijkt wat de meerwaarde is. Dat kan betekenen dat het op onderdelen een toegevoegde waarde kan hebben voor de bestaande trainingmethoden. Maar door de bank genomen is de clickermethode mijn inziens een waardevolle aanvulling op de bestaande trainingmethoden, mits het onder leiding van deskundige en ervaren instructeurs gebeurt.

Het woord “clickermethode” doet je anders vermoeden waardoor je de theoretische basiskennis onderschat die toch nodig is om de methode goed toe te passen en te begrijpen. Het vraagt een andere houding ten aanzien van het “traditionele leren”. Niet het “lichaam” moet leren (conditioneren) maar “het hoofd” moet leren. De hond moeten leren dat hij zelf instaat is zijn omgeving te beïnvloeden en te manipuleren. Jij bent de regisseur, de hond ervaart daarin tegen dat die zijn omgeving in zijn macht heeft en daar doet die alles voor !!

-

Gebruikte teksten, literatuur en andere informatiebronnen:

* Introduction to Psychology (Ernest R.Hilgard & Richard C.Atkinson, 4th.edition, 1967)

* Click, de clickermethode, de nieuwste, leukste, snelste en vriendelijke leermethode (Bianca Uittenbogaard);

* De Kick van de Click, Clickerworkshop voor Starters, (Godfried Dols, januari 2002)

Website: <http://www.de-hondentolk.nl>